

Sirkus er moro, men ikke for dyrene. De må gjennomgå hard trening for å lære unaturlig kunster. De transporteres over lange strekninger. De holdes fanget med lenker eller i trange innhegninger. Dyrene er sirkusets ufrivillige artister.

Historikk^(1,2)

Sirkus i sin moderne form begynte antagelig i England. I 1768 satte Philip Astley opp et sirkustelt i nærheten av London, med hovedvekt på hestekrobatikk. Da sirkus senere ble introdusert som underholdning i Amerika, ble det raskt populært. Rundt 1830 inntok ville dyr den nå mer glamourpregede manesjen.

I Norge begynte Fredrik Barthel sirkusvirksomhet i 1835, og dette familieforetaket fikk i 1927 navnet Circus Berny. Mellom 1905 og 1929 drev Karl Nordbeck et større norsk sirkus, og i 1947 startet sirkus Arnardo opp sin virksomhet. Sirkuset i sin moderne form er altså i det store og hele et fenomen som fikk sin store utvikling først i det 19. århundre. I dag er det færre enn fem norske sirkus, blant andre Arnardo, Merano, Agora og Zorba. Disse bruker fortsatt dyr som elefanter, kameler, sjøløver, kenguruer og hester. I norske sirkus er det ikke lenger lov å bruke løver, tigre og andre dyr som i sitt opprinnelsesland kun lever i vill tilstand.

Naturlig adferd^(1,2,3,4)

Alle dyr, mennesker inkludert, har naturlige instinkter og adferd. Det er ikke tvil om at også dyr født i fangenskap har disse behovene. Et sirkus vil aldri kunne tilby dyr leveforhold som tilfredsstillende deres naturlige behov.

Elefanter i det fri er først og fremst et flokkorientert dyr, som lever i komplekse familiegrupper. De lever opptil 70 år, og elefantungene får morsmelk i to år. Alle verner om hverandre, og sørger stort dersom medlemmer av flokken faller fra. I naturlig tilstand står de sjelden stille og beveger seg sammen over store områder på leting etter nye og fruktbare områder. De tar jevnlig bad, for å pleie huden, og for å leke. Elefanter er utstyrt med en fantastisk hukommelse, og et godt utviklet språk.

Sjøløver holder seg for det meste i vann eller vannkanten. De lever i storfamilier og i kolonier. Hannene kjemper ofte om sjefsposisjonen - det er nemlig kun lederhannen som kan parre seg med hunnene. Sjøløver anvender store områder der de fanger fisk og blekkspruter. De er dyktige svømmere, og vann er deres rette element.

Kameler og hester er utpregede flokkdyr, og utvikler sofistikerte sosiale bånd med sine artsfrender. Disse langbeinte løperne beveger de seg over store områder i fri tilstand. Hester og kameler er sterkt frihetselskende dyr med en godt utviklet kommunikasjon.

Tamduer stammer fra klippeduer som lever i grupper eller i parforhold. Disse sosiale dyrene er skapt for å fly over store avstander og er utmerkede navigatører.

Dagens situasjon^(3,5,6)

Ifølge Dyrevernavloven av 1974 er det i §15 slått fast at det ikke er tillatt å vise frem dyr offentlig. Sirkus kommer også inn under denne bestemmelsen; men de har fått dispensasjon, og kan derfor vise dyr offentlig i strid med lovens intensjon. Landbruksdepartementets `Rådet for dyreetikk´ har likevel slått fast at «ulempen som påføres dyr i sirkus ikke må bli særlig stor før man i en etisk avveining vil ta avstand fra slik bruk av dyr».

Dyrehager har samme mulighet for dispensasjon, men her er det satt strenge krav til at dyrene skal ha store områder å bevege seg på. Disse kravene gjelder altså ikke for sirkus.

I dag finnes det 4-5 sirkus som reiser rundt i Norge i sommermånedene. Det kommer også 1-2 utenlandske sirkus til Norge, deriblant Cirkus Cirkör fra Sverige som konsekvent ikke bruker dyr. Norske sirkusdyr opptrer i utlandet utenom sesongen eller oppstalles i vinterkvarterer.

Dyrevernmessige problemer^(2,3,4,7,8)

Det er mange dyrevernmessige hensyn som gjør hold av sirkusdyr dyrevernmessig problematisk:

Treningsmetoder: Når man omgås med og skal ha kontroll over dyr som kan være farlige for mennesker, for at de skal utføre kunster som ikke er naturlige for dem, er det vanskelig å unngå å bruke fysiske maktmidler. Som også Rådet for Dyreetikk understreker, er det «riktig at enkelte dyretrenere bruker uakseptable dressurmetoder». Etter Dyrevernavloven av 1974 i § 8 er det

forbudt å dressere dyr på slikt vis at det kommer i fare for å lide eller bli skremt unødige. I avisintervjuer har likevel elefanttrenerne fra norske sirkus innrømmet at de straffer og slår dyrene. Som én av dem selv uttaler, «jeg ville lyve hvis jeg sa jeg ikke gjorde det. Som et barn trenger elefanten å vite det hvis den gjør noe galt.»

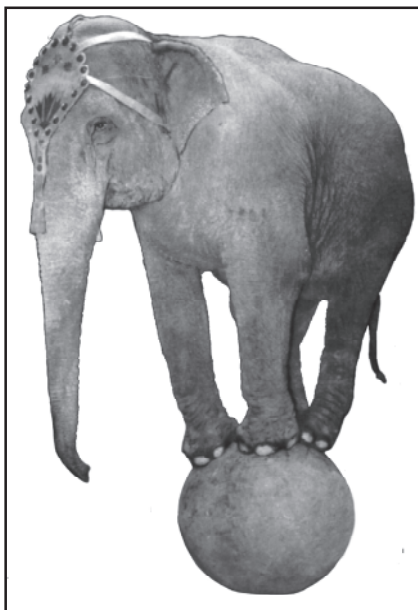
Transport: Norge er et stort land med få innbyggere, noe som tilsier at sirkus må reise betydelige avstander for å komme til steder med nok potensielle tilskuere. Under transport blir dyrene bundet, noe som gir dem minimal bevegelsesfrihet. Dessuten tar det ofte lang tid før riggingen er ferdig og dyrene kan slippes ut. En omfattende engelsk undersøkelse viste at sirkusdyrene oppholdt seg opptil 89% av tiden i transportvognene, som er designet for transport og ikke som boplass.

Oppstalling: Rådet for Dyreetikk understreker at noen dyr har spesielle behov som kan være «meget vanskelig å ivareta på en tilfredsstillende måte i et omreisende sirkus». Som et eksempel kan nevnes sjøløvens store behov for vann, som vanskelig kan oppfylles i en slik situasjon.

Felles for alle sirkusdyr er at deres naturlige adferd blir sterkt innskrenket.

Deres sosiale behov og parringstrang, deres matvalg og bevegelsesbehov, deres daglige rytme og lekeadferd, alt blir undertrykket i fangenskap. Dette får alvorlige følger for dyrenes trivsel. De kan oppleve ensomhet og kjedsomhet, noe som ofte forårsaker følelsesmessig stress og angst. Dermed blir de lett aggressive eller humørsyke. På verdensbasis finnes det flere eksempler på at sirkuselefanter har brutt seg løs i frustrasjon og gått til angrep på mennesker.

Manglende kontroll: Kontroll med sirkusdyr på turné utføres kun sporadisk av disktriktsveterinær eller av dyrevernemndene. Det er derfor ikke tilgjengelig noen oversikt over sirkusdyrs fysiske helse. Rådet for Dyreetikk's uttalelse om at dyrene derimot «må sikres jevnlig tilsyn», fungerer altså ikke tilfredsstillende i praksis.

Andre hensyn⁽⁹⁾

Sirkus er ikke bare en direkte trussel mot dyrs

velferd. Her følger en del andre hensyn som taler mot bruk av dyr i sirkus.

Rådet for Dyreetikk ser det som et meget fremtredende trekk ved sirkus i Norge at dyrene på grunn av dette utvikler såkalt stereotyp (forstyrret) adferd, ved at de for eksempel vagger frem og tilbake, biter ustoppelig på buret eller kaster på hodet. Rådet sier samtidig at individer som ikke tilpasser seg sirkuslivet bør tas ut.

Oppvisningens stress: Sirkusdyr må gjøre en mengde øvelser raskt på kommando. De må adlyde, om de vil eller ikke. Måten de må utføre sine øvelser er ofte ubehagelige, da de ikke innebærer anatomisk naturlige bevegelser. I tillegg kommer stresset fra de forvirrende omgivelsene i manesjen; lyskasterne og støyen fra musikken og fra publikum. Etter oppvisningene står de utstilt, slik at barn og voksne kan sitte på, klappe på og fotografere dem fritt mot betaling.

Det er kjent som en metode for trenerne at dyrene ikke mates før showene, både som et middel til å holde kontroll på dyrene og for at sirkusringen skal holdes fri for «søl».

Fornedrelser og mangel på respekt:

Sirkusdyrene er under trenerens kontroll og de tvinges til å innta unaturlige eller menneskelige stilling (stå på to ben, sjonglere, sykle, osv.). De er i fangenskap, kledd i fjær og andre glitrende kostymer, og de er langt fra sitt rette miljø. Dette er en nedverdiggende, og unaturlig måte å presentere dyr på.

Publikum, spesielt barn, lærer ikke noe om dyrenes sanne natur. Når voksne tar med barn i sirkusteltet, lærer de barna at dyr er til for å more mennesker og at det er normalt å se dem oppføre seg unaturlig.

Innfanging av ville dyr: Enkelte sirkusdyrs karrierer starter med at de blir frarøvet sin frihet og sitt fellesskap med artsfrender. Rådet for Dyreetikk uttaler at det «tar avstand fra bruk av dyr som er importert fra vill tilstand».

Det er nylig kommet et forbud mot import av elefanter som er innfanget fra vill tilstand, fordi det blir oppfattet som en trussel mot denne utrydningstruede arten. Men det finnes likevel andre viltfangede dyr i norske sirkus.

Hva gjør Dyrebeskyttelsen Norge?

Dyrebeskyttelse Norge arbeider for at norske sirkus skal drives helt uten dyr. På verdensbasis eksisterer det et hundretall dyrefrie sirkus. Foreløpig finnes ingen slike sirkus her til lands, men en svensk utgave har gjestet Norge og høstet fantastiske kritikker og stor popularitet.

Dyrebeskyttelsen Norge har benyttet forskjellige virkemidler i sitt arbeid for å få slutt på bruk av dyr i sirkus:

- Dyrebeskyttelsen har påvirket myndigheter for å oppnå strengere kontroll av dyrehold på sirkus.
- Dyrebeskyttelsen har delt ut informasjonsmaterieill til publikum for å informere om dyrenes situasjon.
- Dyrebeskyttelsen har presentert sirkusdyrenes situasjon i mange offentlige sammenhenger; på utstillinger, i foredrag og i media.

Hva du kan gjøre!

- Du kan bidra til arbeidet for dyrefrie sirkus ved å dele ut informasjon til publikum når sirkuset besøker ditt hjemsted. Løpesedler kan bestilles fra Dyrebeskyttelsen Norge.
- Gi tilbakemelding til sirkuset om at du ikke ønsker å besøke sirkus så lenge de viser dyr. Kontaktinformasjonen finner du på plakatene som sirkusene henger opp i forbindelse med sitt besøk.

Kilder

- 1) Gyldendals Store Norske Leksikon.
- 2) «The Rose-Tinted Menagerie» av William Johnson, Heretic Books,-90.
- 3) «Dyr i sirkus», Rådet for Dyreetikk, -97.
- 4) «NOAHs Ark», nr. 1/-96, NOAH.
- 5) Norges Dyrevernlav av 1974.
- 6) Rundskriv om utforming og behandling av søknader ved etablering av dyreparker.
- 7) «The Ugliest Show on Earth», rapport fra Animal Defenders, England, 1998.
- 8) Dagbladet 15/9/-96.
- 9) NTB, 23/05/-00.

Faktaarket er sist oppdatert: 25-05-2000

Dyrebeskyttelsen trenger deg som medlem!

Ja! Jeg vil bli medlem av Dyrebeskyttelsen og motta bladet «Dyrenes Forsvarer» fire ganger i året. Medlemskap koster kr. 200,- (min.).

Navn: _____

Gateadresse: _____

Postnummer og sted: _____

e-post:
post@dyrebeskyttelsen.no

internett:
www.dyrebeskyttelsen.no